

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Марина Добруха,
аспірант Інституту професійної освіти НАПН України,
методист ДНЗ «Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1018-5291>

Анотація. Представлено практичний досвід співпраці закладу професійної (професійно-технічної) освіти «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» зі стейкхолдерами в умовах дуального навчання. Особлива увага приділена трьохсторонньому договору та нормативно-правовій базі при його розробці.

Ключові слова: дуальне навчання, державно-приватне партнерство, стейкхолдери, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, трьохсторонній договір.

COOPERATION OF THE PROFESSIONAL EDUCATION SCHOOL WITH STAKEHOLDERS IN THE TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS UNDER THE CONDITIONS OF DUAL STUDY

Maryna Dobrukha,
post-graduate student
of the Institute of
Vocational Education of NAES of Ukraine,
methodologist at the «Odessa High Vocational School
of Maritime Tourism Service», Odesa, Ukraine

Abstract. The practical experience of cooperation of the institution of vocational education «Odessa High Vocational School of Maritime Tourism Service» with stakeholders in the conditions of dual training is presented. Particular attention is paid to the trilateral agreement and the legal framework for its development.

Keywords: dual training, public-private partnership, stakeholders, Professional (vocational) education school, trilateral agreement.

Важливість питання підвищення рівня професійної освіти в Україні для підготовки конкурентоспроможних, затребуваних кваліфікованих робітників сьогодні не можна перебільшити. Так, для відбудови економіки країни, її міцного зросту, роль кваліфікованих робітників, компетентність яких відповідає сучасним вимогам виробництва, стає, якщо не найважливішою то важливою. Досвід розвинутих країн, таких як Німеччина, Польща, Австрія свідчить про спроможність вирішення цього питання впровадженням системи дуального навчання в закладах професійної (професійно-технічної)

освіти (далі – П(ПТ)О), основою якої є співпраця державних закладів професійної підготовки з приватними підприємцями. Вдале використання дуального навчання при підготовці кваліфікованих робітників, принципом якої є практичне навчання саме на діючих підприємствах, на сучасних виробництвах, із сучасними передовими технологіями спрямоване на зменшення розбіжностей між освітньою програмою закладу та вимогами ринку праці, підвищує вмотивованість здобувачів освіти, позитивно впливає на престижність професійного навчання серед молоді, здебільшого позитивно вирішує питання працевлаштування випускників саме за обраною професією.

Функціональними критеріями дуальної системи професійної підготовки, згідно тверджень В. Грайнерта, є такі положення: регулювання ринком праці кількості працівників і учнів; носієм професійного навчання є підприємство (професійна підготовка відповідає державним законодавчим нормам і підлягає прямому або непрямому державному контролю); якість професійних кваліфікацій співвідноситься з вимогами підприємства, держави та профспілок; фінансування професійної освіти за дуальною системою здійснюється переважно підприємствами, а також можливе з боку різних фондів і частково держави; рівень систематизації професійної підготовки зумовлений потребами держави, суспільства і залежить від фінансування (Кулалаєва, 2018). У дуальній формі навчання передбачається розподіл теоретичного та практичного навчання у співвідношенні 30% до 70% відповідно, тобто опанування здобувачами саме практичних навичок та вмінь формується не на відпрацюванні пройденого теоретичного матеріалу в лабораторіях, а на виробництвах, що позитивно впливає на формування компетентностей здобувачів освіти.

Упровадження дуальної форми навчання в закладах П(ПТ)О спроможне на такі позитивні явища, як: усунення розбіжностей між теоретичним навчанням та виробничим, адже стандарти професійної освіти хоч і оновлюються, а все ж таки не «встигають» за виробничим прогресом; модернізацію матеріально-технічної бази закладів П(ПТ)О за рахунок фінансової підтримки підприємств-замовників; зменшення відсотка безробіття серед учнівської молоді; повернення престижності закладів П(ПТ)О; зростаючу розробку цифрового освітнього матеріалу для дистанційного навчання; задіяння у освітній процес сучасних інноваційних методів та технологій навчання.

Основною характерною складовою дуальної форми навчання є державно-приватне партнерство (англ. Public Private Partnership) між закладами П(ПТ)О і підприємствами різних форм власності. У відповідності з існуючим міжнародним досвідом, публічно-приватне партнерство в професійній освіті – це механізм для узгодження дій та поділу відповідальності між державними та приватними заінтересованими сторонами (стейкхолдерами) професійної освіти, що застосовується для формулювання, розроблення, фінансування, управління та підтримки проектів, що знаходяться у сфері спільних інтересів

(Бородієнко, 2020, с.10). *Стейкхолдери* – представники фізичних та юридичних осіб, які зацікавлені у розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти, мережі або окремих закладів освіти та можуть впливати на систему або зазнають її впливу. Іншими словами, стейкхолдери — це партнери, які взаємодіють із закладом в рамках різних форм публічно-приватного партнерства (Бородієнко, 2020, с.117).

Одним із кроків по провадженню дуального навчання та реалізації державно-приватного підприємства є підписання тристоронніх договорів для проходження виробничих навчання та практики в умовах виробництва між учнем, ЗП(ПТ)О та підприємством. Примірний договір про дуальну форму навчання був рекомендований для використання Департаментом професійної освіти МОН України в додатку 2 в листі №3-545 від 14.07.2017 р. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій і Навчально-методичним (науково-методичним) центрам (кабінетам) професійно-технічної освіти (Герлянд та ін., 2019, с.12).

Рекомендовані пункти трьохстороннього договору:

зобов'язання закладу професійної (професійно-технічної) освіти:

– розробляти та погоджувати з *підприємством* графік навчального процесу та програми з теоретичної та професійно-практичної підготовки, що здійснюються на основі дуальної форми навчання, строки проведення професійно-практичної підготовки на базі *підприємства*, основні напрями діяльності учнів під час проходження виробничого навчання та виробничої практики на базі *підприємства*;

– своєчасно, не пізніше, ніж за два тижні до початку виробничого навчання та виробничої практики, інформувати *підприємство* про календарні терміни проведення навчання на базі підприємства, а також додаткову інформацію за запитом *підприємства*;

– закріпити за *підприємством* відповідального працівника *закладу* – куратора, що забезпечує організацію та контролює виконання навчальних планів і програм, та майстрів виробничого навчання, що відповідають за організацію робочих місць для учнів та якість професійної підготовки;

– забезпечувати *учнів* відповідним рівнем теоретичних знань, навчально-методичною літературою та матеріалами відповідно до цілей і завдань професійної підготовки;

– забезпечувати загально професійну підготовку, первинний інструктаж *учнів*, що направляється на навчальну та виробничу практику, вивчення та дотримання ним правил технічної експлуатації виробничого обладнання, правил безпеки життєдіяльності, охорони праці та інших норм;

– надавати працівникам *підприємства* – керівникам навчальної та виробничої практики *учнів*, своєчасну методичну допомогу в проведенні навчально-виробничої практики;

– забезпечити *учнів* щоденниками навчально-виробничої практики, індивідуальними завданнями для виконання програми професійного навчання;

– забезпечити проведення виробничого іспиту (пробних кваліфікаційних робіт) за результатами дуального навчання, який є невід’ємною частиною виробничої практики на *підприємстві*;

права закладу професійної (професійно-технічної) освіти:

– здійснювати контроль за проходженням професійно-практичної підготовки за дуальною формою навчання на *підприємстві*;

– направляти викладачів фахових дисциплін для стажування на *підприємство*.

зобов’язання підприємства:

– розподілити *учнів* на робочих місцях і закріпити за ними наставника з числа й досвідчених кваліфікованих фахівців *Підприємства* для проведення освітньої діяльності на базі *Підприємства* відповідно до програми дуального навчання, а також забезпечити оволодіння практичними навичками і прийомами у процесі трудової діяльності;

– ознайомити *Учня* зі статутом, правилами внутрішнього трудового розпорядку *Підприємства*, правилами поведінки на робочих місцях і на території *Підприємства*, санітарними, протипожежними, іншими загальнообов’язковими нормами і правилами, проводити інструктажі з охорони праці;

– надавати *Учню* справне устаткування, інструменти, технологічні карти, описи, схеми і робочі матеріали, необхідні для засвоєння зазначеної в цьому *договорі* професії;

– забезпечити *Учня* під час навчання харчуванням, спеціальним одягом (формою) відповідно до чинних нормативів;

– забезпечити (за згодою) виплату *Учню* додаткової стипендії;

– залучати *Учня* виключно на роботи, що відповідають програмам професійно-практичної підготовки.

права Підприємства:

– застосовувати до *Учня* під час навчання матеріальне та моральне стимулювання за якісні показники навчання чи заходи дисциплінарного впливу при порушенні правил трудового розпорядку;

– вносити пропозиції про можливе працевлаштування *Учня* на виробництві після закінчення *Закладу* професійно-технічної освіти;

– вносити пропозиції щодо оновлення змісту навчальних планів і програм, графіку навчально-виробничого процесу, (варіативний компонент змісту освіти) із врахуванням вимог професійних стандартів;

– брати участь у державній кваліфікаційній атестації та кваліфікаційному іспиті (пробні кваліфікаційні роботи) для незалежного оцінювання професійних компетентностей *Учнів*;

– видавати сертифікати *Учню* при оволодіння ним додатковими компетентностями.

зобов’язання Учня:

– відвідувати заняття і виконувати завдання в рамках вимог державного освітнього стандарту з конкретної професії, що визначаються майстром виробничого навчання та наставником, сумлінно ставитися до опанування програми професійно-практичної підготовки за обраною професією;

– дотримуватися під час навчання *Статуту*, правил внутрішнього розпорядку та інших нормативних актів, що діють на *Підприємстві*, в тому числі у сфері охорони праці, дбайливо та ощадливо ставитися до майна *Підприємства*;

– працевлаштуватись по завершенні навчання на роботу на *Підприємство* (за згодою сторін);

– виконувати вказівки майстра виробничого навчання, наставника, що стосуються процесу навчання і виробничого процесу;

права Учня:

– після завершення навчального процесу та терміну дії тристороннього договору за наявності пропозиції від *Підприємства* в певний строк укласти з *Підприємством* трудовий договір;

– отримувати додаткові винагороди та соціальні пільги, передбачені працівникам *Підприємства*.

Практичний досвід. ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» (ДНЗ ОВПУ МТС) проводить підготовку майбутніх кваліфікованих працівників за професіями кухар, кухар судновий, офіціант, офіціант судновий, кондитер, кондитер судновий, бортпровідник судновий, майстер ресторанного обслуговування, бармен судновий та є учасником Всеукраїнського експерименту за темою «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти на засадах компетентнісного підходу» на 2019-2022 роки під керівництвом Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України (наказ Міністерства освіти і Науки України №738 від 27.05.2019). Із 1 вересня 2018 року ДНЗ ОВПУ МТС розпочало навчання 120 учнів з елементами дуальної форми навчання кваліфікованих робітників з робітничих професій- інтегрована професія «Кухар судновий. Офіціант судновий», із терміном навчання 1 рік 6 місяців. Доцільно звернути увагу на те що роботу над впровадженням елементів дуального навчання ДНЗ ОВПУ МТС розпочало ще з 2016 року, а вже у 2017 році було підписано перший трьохсторонній договір. До 2017 року виробниче навчання та виробнича практика здобувачів освіти ДНЗ ОВПУ МТС відбувалися як на державних та і на приватних підприємствах на одному виді договору (двосторонньому- «заклад-підприємство»), то вже за вимогами та умовами «дуальності» почали впроваджувати трьохсторонній договір – «здобувач освіти-заклад-підприємство».

ДНЗ ОВПУ МТС почало залучати у навчально-виробничий процес стейкхордерів. При виборі соціальних партнерів ДНЗ ОВПУ МТС спирається на такі критерії:

- висока і стабільна репутація закладів ресторанного господарства в місті;
- високий рівень упровадження технологічних інновацій (оснащення сучасним торгово-технологічним обладнанням, сервісних послуг, запровадження сучасних кулінарних трендів тощо);
- відкритість і готовність до діалогу, співпраці з закладом професійної освіти; готовність відрядити наставників з числа працівників для роботи з учнями в умовах виробництва;
- готовність до участі в коригуванні навчально-планової документації щодо професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дуальної форми здобуття освіти.

На базі ДНЗ ОВПУ МТС з метою налагодження партнерських взаємин між роботодавцями і навчальним закладом у частині організації виробничого навчання, виробничої практики та працевлаштування неодноразово проводились консультативно-узгоджувальні форуми, на яких обговорювалися всі питання, були надані роз'яснення щодо нормативно-правової бази, описувалися переваги співпраці за трьохстороннім договором, а також можливі ризики. Участь у форумах брали керівники таких об'єктів мереж кафе та ресторанів міста Одеси, як: «Таврія В», мережа «Жарю-парю», «Робін-Бобін», туристична агенція «Фантазія тревел», культурно-оздоровчий комплекс «Немо», комбінат харчування, кафе-ресторан «Базилік», кафе «Ніка», мережа «Копійка», мережа «Сільпо», мережа «Маріо», мережа «Пузата хата», ТОВ «Хелсфуд», мережа «Піца гріль», ресторанний комплекс «Сім континентів», ресторани «Свіча», «Хмари», «Чорне море», «Асоціація Туроператорів і агентів», гостинно-ресторанний комплекс «Галіан», а також морських кріюінгових агенцій.

Складання тристороннього договору здійснювалось на основі нормативно-правової бази України, а саме: Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998, остання редакція у 2022 р.), постанови Кабінету Міністрів України № 992 «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти виробничого навчання та виробничої практики» (1999), Закону України «Про державно-приватне партнерство» (2010), постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства» (2017),

Кодекс Законів про працю України, Конституція України, Закон України «Про охорону праці», Статут ДНЗ ОВПУ МТС.

Урегулювання правових відносин за трьохстороннім договором принесло свої позитивні результати:

для ДНЗ ОВПУ МТС: надійних стейкхолдерів, які зацікавлені в розвитку закладу професійної освіти; спроможність удосконалення матеріально-технічної бази; підвищення престижності закладу; можливість задіяння викладачів та майстрів виробничого навчання у сучасний

виробничий процес; збільшення відсотка працевлаштування випускників;

для Підприємства: гарантовану кількість учнів-практикантів, яких не потрібно перенавчати при виконанні виробничого процесу; можливість вносити пропозиції до вдосконалення освітнього процесу; професійну підтримку наставників зі сторони закладу П(ПТ)О;

для здобувачів освіти: вмотивованість до особистої самореалізації шляхом занурення у виробничий процес з перших днів навчання у закладі П(ПТ)О; правильне та чітке розуміння виробничого процесу; можливість отримання грошової винагороди за виконану працю; передбачуване працевлаштування після закінченню закладу П(ПТ)О

Виходячи з вищеописаного, підсумком є факт: якщо ще до недавня було багато сумнівів щодо необхідності впровадження дуальної навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, то вже сьогодні на цьому наполягає. Відбудова України в усіх прошарках економіки має відбуватися стрімко, впевнено та вдосконалено, і в цьому процесі саме дуальне навчання відіграє основну роль та має бути впроваджене в закладах П(ПТ)О.

Список посилань

Верховна Рада України. (2018, Вересень 19). *Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти:* розпорядження Кабінету Міністрів України, № 660-р. <https://zakon.rada.gov.ua/lans/show/660-2018-p#n9>.

Верховна Рада України. (2019, Липень 12). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року:* Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2012, Листопад 20). *Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення управління професійно-технічною освітою:* Закон України, № 5498-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5498-17#Text>.

Верховна Рада України. (2013, Червень 26). *Про внесення змін до Положення про професійно-технічний навчальний заклад:* Постанова Кабінету Міністрів України, № 505. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2013-%D0%BF#Text>.

Верховна Рада України. (2019, Грудень 12). *Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти:* Наказ МОН України, № 1551. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>.

Верховна Рада України. (2020, Квітень 29). *Про затвердження плану заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року:* Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 508-р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2020, Липень 1). *Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету міністрів України, № 298 від 26.04.2017р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-%D0%BF#Text>.

Бородієнко, О. В. (Ред.). (2020). *Публічно-приватне партнерство закладів професійної освіти: практичний посібник*. Київ: ІПТО НАПН України.

Бородієнко, О., Ничкало, Н., Малихіна, Я., Кузь, О., & Коротков, Д. (2021). Публічно-приватне партнерство в освіті як передумова зростання регіональних ринків праці: аналіз зарубіжного досвіду. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(36), 408-420. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i36.228031>.

Герлянд, Т. М., Дрозіч, І. А., Кулалаєва, Н. В., Романова, Г. М., & Шимановський, М. М. (2019). *Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Кравець, С. (2022). Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*, 1(24), 127-137. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.127-137>.

Кулалаєва, Н. (2018). SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійна педагогіка*, 1(15), 54-60. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2018_15_10.

Кулалаєва, Н., & Гоменюк, Д. (2020). Технологія розвитку соціального партнерства в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми навчання. *Професійна педагогіка*, 1(20), 146-150. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.146-150>.

Радкевич, В. (2021). Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб суспільства та вимог ринку праці. *Професійна педагогіка*, 2(23), 4-18. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18>.

Радкевич, В. (2022). Тенденції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах європейського союзу. *Професійна педагогіка*, 2(25), 4-13. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.4-13>.

Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. (2021). *Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали*. Київ: ТОВ «ТРОПЕА».